

जाहिरातींचे दर.

साठालि पत्त्यावर चोकरा
करावी.व्यवस्थापक, अर्थ,
'दुर्गाधिवास' पुणे २.

अर्थ

वर्गणीचे दर.

वार्षिक वर्गणी

रु. ४

(टपाल इंग्रालि माफ)

किरकोळ अंकास

दोन आणे.

'अर्थ एव प्रधाना' इति कौटिल्यः अर्थमूलौ धर्मकामाविति । —कौटिलीय अर्थशास्त्र

संपादक—प्रो. वा. गो. काळे

सहसंपादक—श्री. वा. काळे

वर्ष ११

पुणे, बुधवार तारीख ४, एप्रिल १९४५

अंक १४

— : साठे विस्कटे : —

ऑरेंज व श्रूसवरी

आतां स्थानिक माहकांस अल्प प्रमाणांत मिळूं लागलीं. युद्धसमाप्तीचा काळ जवळ येत जाईल, तस-
तशी परगांवचे माहकांसहि हळू हळू मिळूं शकतील.

—साठे विस्कट कं., पुणे २

दि बँक ऑफ इंडिया लि.

[स्थापना : १९०६]

आधिकृत भांडवल	...	...	...	रु.	३,००,००,०००
सपल्लें भांडवल	...	...	...	रु.	२,९६,७१,१००
बसल झाल्लें भांडवल	...	...	...	रु.	१,२८,३५,५५०
रिझर्व फंड	...	...	...	रु.	१,७८,८५,५५०

मुख्य कचेरी: ओरिएण्टल बिल्डिंग, मुंबई.

मुंबईमधील शाखा: युलियन एक्सचेंज, कुलाबा, काळवादेवी
आणि मलबार हिल.

इतर शाखा: अहमदाबाद (मद्र. मुख्य ऑफिस), अहमदाबाद
(एलिस बिल्डिंग शाखा), अहमदाबाद (माणिक चौक शाखा), अहमदा-
बाद (स्टेशन शाखा), अमृतसर, अंधेरी (मुंबई शेजारी), वडि (मुंबई
शेजारी), कलकत्ता (क्लाइव्ह स्ट्रीट, मुख्य ऑफिस), कलकत्ता (बडा
बजार), कलकत्ता (चौरंगी स्क्वेअर), जमशेदपूर, जुनागड, कराची,
मद्रास, नागपूर (किंगवे), नागपूर (इतवारी बजार), पालनपूर,
पुणे, पुणे शहर, राजकोट, सुगत, बेरावल, मुज (कच्छ).

लंडन एजन्ट्स: वेस्टमिन्सٹر बँक लिमिटेड.

हायरवेक्टर्स: सर चुनीलाल व्ही. मेहता, के. सी. एस्. आय.(अध्यक्ष),
व्ही. अंचालाल सारामाई, सर जोसेफ के. नाईट, मि. ए. गेडिस,
सर कावसजी जहांगिर, वॅगनेट, जी. बी. ई., के. सी. आय. ई.,
मि. दिनशा के. दाजी, श्री. रामनिवास रामनारायण.

करंट डिपॉझिट अकाउंट्स:

दररोजच्या रु. ३०० ते रु. १,००,००० रकमेच्या रिलेक्चर ३%
दराने व्याज दिले जाते. रु. १,००,००० वरील व्याज सास योजनेने
दिले जाते. सहामाही अखेर व्याजाची किमान रक्कम ५ रु. पेक्षा कमी
आल्यास व्याज दिले जात नाही. कायम, अल्प मुदतीच्या व सेव्हिंग
बँक ठेवी योग्य व्याजाने स्वीकारल्या जाताना. व्याजाचे दर पत्रद्वारे.

चिन्स व सेटलमेंट्सप्रमाणे बँक एक्सचेंजद्वारे व ट्रस्टी म्हणून काम करते,
सर्व तऱ्हेचे ट्रस्टीचे काम केले जाते. नियम अर्ज करून मागवावेत.

एजंट:—एच्. ए. करीमभाई

स्टेशन, मोटारस्टँड व पोस्ट ऑफिसपासून
अवघ्या पांचच मिनिटांचे रस्त्यावर
बेळगांव येथील एकच प्रसिद्ध ठिकाण

महाराष्ट्र भुवन

लॉजिंग बोर्डिंगची उत्कृष्ट सोय

बेळगांव]

[मालक:—चाय. व्ही. सहस्त्रबुडे

सांड टोमॅटो कम्पाउन्ड

(ए. बी. डी. लिमिटेडच्या)

सुविधायक, पाचक व पोष्टिक. नूतन
न लागणे, पंडुरोग, रिकेट्स व अलक्या
यांवर अत्यंत उपयोगी.

ओ रि जि न ल
ब्रा व्ही ते ला चे
कारखानदार.

द. कृ. सांड ब्रदर्स, बेंगूर, लिमिटेड.
मंजु. केमिस्ट्री व इंग्लिश.
बेंगूर, मुंबई.

पुणे चीफ एजंट:
मे. श्रीदत्त एजन्सी
१०० रविवार पेठ,
मोती चौक, पुणे २.

कोल्हापूर विक्रेते:
मे. भागवत आणि कं.
कांच लाइन

सातारा जिल्हा एजंट:
मे. जोशी आणि
मंडळी
भवानी पेठ.

अहमदनगर विक्रेते:
मे. देशमुख आणि कं.
नवी पेठ.

विविध माहिती

चहाच्या बांटणीची व्यवस्था

हिंदुस्थान, सीलोन आणि पूर्व आफ्रिका ह्यांतून निर्गत होण्या-जोगा सर्व चहा संयुक्त राष्ट्रांसाठी विकत घेण्याची व्यवस्था पुरी झाली आहे. हा चहा संयुक्त व तटस्थ राष्ट्रे ह्यांत वांटून दिला जाईल. युद्धास प्रारंभ झाल्यापासून आतांपर्यंत ब्रिटिश बाऊक व्यापारी फर्म्सनीं २ अब्ज, २० कोटि पौंड चहाचा व्यवहार केला आहे.

स्त्री ऑनररी ऑर्गनायझर

सहकारी ऑनररी ऑर्गनायझर म्हणून अहमदनगर शहरासाठी सौ. चंपूताई साठये व धुळे शहरासाठी सौ. सुशिलाबाई रानडे ह्यांची नेमणूक करण्यांत आली आहे. नेमणुकीची मुदत ३० जून, १९४६ अखेर आहे. मागील वर्षी नेमलेल्या स्त्री-ऑर्गनायझरच्या नेमणुकीची मुदत वाढविण्यांत आली आहे.

वेस्टर्न इंडिया बिल्डर्स असोसिएशन

वरील असोसिएशनची वार्षिक साधारण सभा नुकतीच भरली होती, तीमध्ये १९४५ सालाकरिता श्री. एन. जी. (नारूकाका) रानडे हे अध्यक्ष व श्री. जे. व्ही. दातार हे सेक्रेटरी निवडण्यांत आले, असोसिएशनचे वार्षिक जेवण मुंबई येथे ताम्रमहाल हॉटेलांत ता. २९ रोजी झाले.

स्वादी व ग्रामोद्योग प्रदर्शन

स्वादी व ग्रामोद्योग प्रदर्शन पुणे येथे ता. ६ ते १२ एप्रिल अखेर भरविण्यांत येणार आहे, त्याचा उद्घाटन समारंभ श्री. जे. सी. कुमारप्पा हे करतील.

चार्ली चॅपलिनच्या मिशा जाणार !

चार्ली चॅपलिन आपल्या नव्या बोलपटाची तयारी करित आहे, त्याची कथा तोच स्वतः लिहित आहे. बोलपटाचे दिग्दर्शनही तोच करील व मुख्य नटही तोच होईल. त्याच्या सुप्रसिद्ध मिशा, गवाळी विजार व वांकडी काठी ही ह्या बोलपटांत दिसणार नाहीत.

सुपन्नचा कालवा सुरक्षित

बाँबहजे व सुरंगपेरणी ह्यांचा पुष्कळ उपद्रव झाला, तरी सुपन्नच्या कालव्यांत युद्धास प्रारंभ झाल्यापासून आतांपर्यंत फक्त तीनच आगबोटोचा शत्रूस बळी घेतां आला, अशी पॅरिसची बातमी आहे.

सिमॅटचा प्रचंड कारखाना

जाफना द्वीपकल्पांत उच्च प्रतीची चुनखडी फार मोठ्या प्रमाणांत असल्याचे आढळल्यावरून तेथे ८॥ कोटि रुपयांचा भांडवली खर्च असणारा एक सिमॅटचा कारखाना काढण्याचा सीलोन सरकारचा विचार आहे. युद्धपूर्व सिमॅटच्या सीलोनमधील आयातीची सरासरी प्रतिवर्षी ७०,००० टन होती.

सायकलींच्या पाठीमागे तांबडा दिवा

सायकलींच्या मागील बाजूस रात्रीचेवेळीं तांबडा दिवा जळत ठेवणे आवश्यक करणारे एक बिल ब्रिटिश पार्लमेंटमध्ये सरकारने मांडले आहे, त्याचे दुसरे वाचन नुकतेच मंजूर झाले. सायकलवाल्यांचा ह्या बिलास कसून विरोध आहे. मोटारवाले सायकलींच्या तांबड्या दिव्याचे अनुरोधाने अधिकच निष्काळजीपणाने बेफाम मोटारी हाकू लागतील व सायकलवाल्यांचा जीव धोक्यांत येईल, असे त्यांचे म्हणणे आहे. अपघाताचेवेळीं तांबडा दिवा विझून जाणे अगदी शक्य आहे. असे झाल्यावर, दिवा तेवत होता की नव्हता, हा वादग्रस्त प्रश्न उपस्थित होईल व मोटारवाल्यांच्या शब्दावरच विश्वास ठेवला जाईल, अशी त्यांस भीति वाटत आहे.

बहुपत्नीकत्वावर आणि घटस्फोटावर बंधन

बहुपत्नीकत्वावर आणि घटस्फोटावर बंधने घालण्याचा प्रश्न इजिप्तमध्ये परत एकदां पुढे आला आहे. त्यासंबंधी नवीन कायदे होऊ घातले आहेत. न्यायाधीशांच्या संमतीवांचून, एक पत्नी असतांना दुसऱ्या स्त्रीशी लग्न करतां यावयाचे नाही. घटस्फोट घाव्याच्या आधी पति-पत्नीमध्ये सलोखा घडवून आणण्याचे प्रयत्न न्यायाधीशाकडून केले जातात. न्यायाधीशांच्या संमतीवांचून घटस्फोट केल्यास तुळंगवासाची किंवा दंडाची शिक्षा देण्यांत येईल.

मिडलंड बँक लि. चे भागीदार व त्यांचे भांडवल

ब्रिटिश बँकांत ब्रिटिश मोठ्या जिद्दीच्या, वरील प्रचंड बँकेच्या भागीदारांची संख्या ७८,००० आहे. प्रत्येक भागीदाराने भरलेल्या भांडवलाची सरासरी रकम सुमारे २,९०० रुपये आहे व त्यावर त्यास दरसाल सुमारे ४५० रुपये डिव्हिडेंड (कर वजा करावयाचा) मिळते. प्रत्येकी १,५०० रुपयांपेक्षा कमी भांडवल असणाऱ्या भागीदारांची, संख्या ४०,००० आहे. चाळिसांत एक भागीदार १५,००० रुपयांपेक्षा जास्त भांडवलाचा मालक आहे.

टेलिफोनवरील बोलण्यावर सरकारी देखरेख

लष्करी योजना म्हणून, लोकांची टेलिफोनवर चालणारी बोलणी ऐकली जातील, असे मद्रास सरकारने जाहीर केले आहे. निष्काळजीपणाने किंवा अन्य कारणाने लष्करी दृष्ट्या अनिष्ट वातचीत करणाराचा टेलिफोन तोडून टाकण्यांत येईल व त्यावर सटला भरला जाईल.

तारेचे नवे दर

पहिले ९ शब्द १३ आणे
पुढील प्रत्येक शब्द, प्रत्येकी : १ आणा
एक्सप्रेस तार : ऑर्डिनरी तारेच्या दुप्पट.

तयार कपड्यांचे
व्यापारी

महिंद्रकर ब्रदर्स

गिरगांव, मुंबई नं. ४
व बुधवार चौक, पुणे.

संस्थापक :

कै. नानासाहेब सरपोतदार

पूना गेस्ट हाऊस टेलिफोन
नं. ७७९

अर्थ

इंजिनिअर्सचा दृष्टिकोन व्यापक असण्याची आवश्यकता

“परदेशी माल आयात करणारे हस्तक बनू नका”

श्री. सी. बा. जोशी ह्यांचे निर्भीड विचार

मेकॅनिकल इंजिनिअर्स असोसिएशन (इंडिया) ह्या संस्थेची २५ वी (रौप्य ज्युबिली) वार्षिक परिषद मुंबई येथे गेल्या महिन्यांत भरली होती. इंजिनिअर्सच्या संघटनेत उत्साहाने भाग घेणारे राष्ट्रीय वृत्तीचे इंजिनिअर व कॉन्ट्रॅक्टर श्री. सी. बा. जोशी हे परिषदेचे स्वागताध्यक्ष होते. त्यांनी आपल्या भाषणांत, इंजिनि. अर्सच्या कार्यक्षेत्रासंबंधी काढलेले उद्गार अत्यंत महत्त्वाचे आहेत. केवळ विलायती पदवीच्या किंवा सरकारी नोकरीच्या भांडवलाने उत्कर्ष पावणाऱ्या इंजिनिअरांतहि श्री. जोशी ह्यांनी स्वतःच्या व्यवसायातील कार्यक्षमता व राष्ट्रीय वृत्ति ह्यांच्या जोड गुणामुळे अत्यंत मानाचे स्थान प्राप्त करून घेतले आहे. त्यांचे विचार निर्भीड, राष्ट्रीय-हितास पोषक व कांहींसे अप्रिय असले तरी ते पथ्यकारक असेच आहेत.

परदेशी पदव्यांचे स्तोम

श्री. जोशी ह्यांनी मेकॅनिकल इंजिनिअर्सच्या परिषदेत भाषण केले असले, तरी त्यांच्या उद्गारांस व्यापक महत्त्व आहे. सरकार व जनता ह्या दोघांसहि इंजिनिअर्सच्या कार्याचे महत्त्व पटले पाहिजे; परंतु “आम्हांस महत्त्व या” असे म्हणून केवळ भागणार नाही; आपण चालू प्रश्नांवर आपल्या दृष्टीने आपले विचार निर्भीडपणे व्यक्त केले पाहिजेत व आपल्या सूचना पुढे मांडल्या पाहिजेत; सरकार व जनता ह्या दोघांसहि आपण भिंता कामा नये, असे श्री. जोशी ह्यांनी सांगितले. कारखाने व गिरण्या ह्यांतील कार्यक्षमता वाढण्याचे दृष्टीने संशोधनास केवढा प्रचंड वाव आहे व मोठाल्या कारखान्यांतील कामगारांच्यासाठी विशिष्ट ट्रेनिंग योजना अमलांत आणणे कसे आवश्यक आहे, हेहि त्यांनी स्पष्ट केले. “इंजिनिअर (त्याला कितीहि परदेशी पदव्या असोत) कच्चा असेल, तर त्याच्यामध्ये चौकसपणा व संशोधनवृत्ति निर्माण होणे अशक्य आहे. त्याने सर्व काम हाताने केलेले असेल, तर गोष्ट वेगळी. परदेशांत शिक्षणासाठी इंजिनिअरांनी जाऊ नये, असे मी म्हणत नाही; परंतु प्रत्यक्ष काम करित असलेल्या तज्ञ नोकरांना विलायतेस पाठवणे अधिक श्रेयस्कर होईल” हे श्री. जोशी ह्यांचे म्हणणे मेकॅनिकल इंजिनिअर्सप्रमाणे इतरांसहि उद्देश्य आहे. परदेशी पदव्यांचे स्तोम इंजिनिअरिंगप्रमाणे इतर व्यवसायांतहि माजलेले असल्याकारणाने, त्यासंबंधांतील श्री. जोशी ह्यांचे विचार अधिक विस्ताराने स्पष्ट करणे आवश्यक आहे.

शिक्षणक्रम तोच; महत्त्व अवास्तव

इन्स्टिट्यूट ऑफ इंजिनीअर्सच्या मुंबई शाखेतर्फे एक शिष्ट-मंडळ मुंबई सरकारच्या पी. डब्ल्यू. डी. चे त्यावेळचे मंत्री, मि. नूरी, ह्यांस भेटाययास कांहीं वर्षांपूर्वी गेले होते. त्याचा हेतु, परदेशी पदव्यांना अकारण महत्त्व देऊन त्यांना देशी विश्वविद्यालयाच्या पदव्यांपेक्षा जास्त मानू नये ही गोष्ट सरकारचे ध्यानांत आणणे, हा होता. शिष्टमंडळांत मुंबई म्युनिसिपॅलिटीचे इंजिनिअर, श्री. एन. व्ही. मोडक, मि. पी. ई. गोलवाला, दिवाण बहादुर शेठे व श्री. सी. बा. जोशी ही मंडळी होती.

इंजिनिअरिंग शास्त्रामध्ये परदेशांत प्रत्यक्ष कारखान्यांतून, कामावर व मोठाल्या फर्मसमध्ये पुढकळच शिक्षणासारख्या गोष्टी आहेत, परंतु आपली तरुण मंडळी हिंदुस्थानांतील शिक्षणक्रम पुरा करून पुन्हा तोच शिक्षणक्रम विलायतेत शिकून तेथील पदव्या घेऊन येतात, असेच बहुधा घटते. उदाहरणार्थ, मुंबई विश्वविद्यालयाची बी. ई. परीक्षा पास झाल्यावर पुन्हा लंडनला बी. एससी. इंजिनीअरिंग शिकण्यास जाणे, ह्यांत काळाचा व पैशाचा अपव्यय होतो. परंतु आपलेकडे आपले कारखानदार, व्यापारीवर्ग व सरकार विलायती पदव्यांना अवास्तव महत्त्व देत असल्यामुळे चांगली नोकरी मिळण्यास त्याचा उपयोग होतो, राष्ट्रीय वृत्तीच्या लोकांतहि अशा प्रवृत्तीची माणसे सांपडतात. सिव्हिल इंजिनीअरिंगमध्ये परदेशांत बी. एससी. होण्यासारखे कांहींहि नाही, असे शिक्षणक्रमाची तुलना करून दाखवितो येते. यापुढेहि विनाकारण विलायतेत शिक्षण घेण्याची प्रवृत्ती वाढणार असे दिसते. तरी यास आळा घालणे जरूर आहे. इकडे मिळणारे सर्व शिक्षण घेऊन, येथे कांहीं दिवस काम करून मग पुढील शिक्षणास तेथील वर्कशॉपमध्ये गेले तर योग्य होईल व आपले विद्यार्थ्यांना तशा सवलती मिळवून देणे हे सरकारचे व व्यापाऱ्यांचे काम आहे. यंत्रसामुग्री वगैरे माल आयात करतांना आमची माणसे उमेदवार म्हणून घेतली पाहिजेत अशी अट तेथील कारखानदारांस घालता येईल.

परिस्थितीस अनुसरून योजना करा

जागतिक व्यापारास लागत असलेल्या वळणाचा आपण विचार करावयास नको काय ? ग्रेट ब्रिटन निर्गत व्यापार वाढविण्याची पराकाष्ठा करित आहे, तर हिंदुस्थानांत मालाच्या आयातीबद्दल चिंता लागून राहिली आहे ! आयात होणारा माल उत्कृष्ट दर्जाचा व अयावत् प्रकारचा असेल, ह्यासंबंधी इंजिनिअर्सनी दक्षता बाळगली पाहिजे, असा श्री. जोशी ह्यांनी इवारां दिला आहे. आयात होणाऱ्या इंजिनिअरिंग विभागापुरताच आपला संबंध मर्यादित न करता, स्वदेशाच्या सव्या हिताचे संवर्धन कसे होईल, ह्याकडे आपण लक्ष पुरविले पाहिजे, असा ह्या बाबतीत त्यांचा सल्ला आहे. केवळ आयात करणारे इंजिनिअर्स म्हणून रहाणे आपणांस भूषणावह नाही. आयात करतांना डोकें वापरले पाहिजे व आपल्या गिऱ्यांच्या गरजेप्रमाणे किफायतशीरपणे आपण उत्पादन केले पाहिजे असे त्यांनी कळकळांने सांगितले. हिंदुस्थानांतील मोठ्या लोकेसंख्येस काम मिळेल, ह्या दृष्टीने सेडेगांवी लहान प्रमाणावर कारखाने व धंदे ह्यांस चालना देता येईल; स्वस्त विजेच्या पुरवठ्याने ह्यांस सहाय्य होईल परंतु विजेच्या उत्पादनास व वापरास लागणारे साहित्य स्वदेशांत तयार झाले पाहिजे, हा श्री. जोशी ह्यांचा आग्रह योग्य असाच आहे.

राष्ट्रीय वृत्ति व विचारसरणी

इंजिनिअर्सनी व्यापक राष्ट्रीय वृत्तीने आपल्या व्यवसायाकडे पाहिले पाहिजे; परदेशी मालाची आयात वाढविण्यास सहाय्य करणारे केवळ हस्तक त्यांनी बनता कामा नये; यंत्रसामुग्रीच्या उपयोगाचा देशास अधिकांत अधिक फायदा कसा होईल, त्याकडे त्यांनी लक्ष पुरविलें पाहिजे आणि ह्यासंबंधी सरकारवर किंवा जनतेवर टीका करण्याची आवश्यकता असल्यास निर्भीडपणें ती केली पाहिजे, हें श्री. जोशी ह्यांच्या भाषणाचें सार आहे. इंजिनिअर्सच्या बैठकीमधील ते भाषण आहे, हें त्याचें विशेष महत्त्व आहे. इंग्लंडमधील अशाच प्रकारच्या परिषदांतून होणाऱ्या भाषणांत निर्गत व्यापार, ब्रिटिश साम्राज्यांतर्गत देशांतील परिस्थिति, वगैरे प्रश्न जिव्हाळ्याचे म्हणून चर्चित जातात. श्री. जोशी ह्यांनी आपल्या विशिष्ट स्थानावरून काढलेल्या उद्गारांकडे "हा प्रश्न आपल्या कक्षेतील नाही" असे म्हणून सोडस्करपणें दुर्लक्ष केलें जाऊं नये, एवढ्याच दृष्टीने ब्रिटिश परिषदांचा उल्लेख येथे केला आहे.

रस्तेवाढीच्या घोरणाबद्दल साशंकता

परिषदेचें उद्घाटन मुंबईच्या गव्हर्नरांचे एक सल्लामार, मि. जी. एफ. एस. कॉलिंग्स, ह्यांनी केलें. मुंबई प्रांतांतील विशिष्ट अडचणींकडे त्यांनी परिषदेचें लक्ष वेधणें स्वाभाविकच होतें. आपल्या अखेरच्या भाषणांत त्यांनी स्वागताध्यक्ष, श्री. जोशी, ह्यांनी केलेल्या अनेक सूचनांचा उल्लेख करून त्यांपैकी सोडस्कर तेवढ्या सूचनांचा परामर्श घेतला. अधिवेशनाचे अध्यक्ष, मि. टी. आर. एस. किनर्सली ह्यांनी आपल्या भाषणांत रस्ते व वहातुकीचे मार्ग ह्यांच्या आवश्यकतेवर विशेष भर दिला. रस्त्यांच्या वाढीसंबंधांतील विचारांची पार्श्वभूमी लक्षांत घेण्यासाठी, सुमारे पाच वर्षांपूर्वी ह्या विषयावर झालेल्या एका चर्चेकडे लक्ष वेधणें आवश्यक आहे. त्यावेळीं रवरी घावांचा प्रसार सुरू झाला होता परंतु युद्धसमाप्तीनंतर तो पुनः सुरू होईल असें दिसतें.

१९३९ सालीं मुंबई येथे भरलेल्या "इंडियन रोड काँग्रेस" च्या अधिवेशनांत बिहारचे सुपरिंटेंडिंग इंजिनिअर मि. मरेल ह्यांनी ऑस्ट्रेलियांतील व हिंदुस्थानांतील रस्त्यांचे तौलनिक परीक्षण ह्या विषयावर एक निबंध वाचला होता. "सर्व बेलगाड्यांची नोंद करून, लोखंडी धावा वापरणारावर जबर कर ठेवावा. रवरी धावा वापरणाऱ्यांस आर्थिक सहाय्य करावें व अशा रीतीने लोखंडी धावा वापरणाऱ्या बेलगाड्यांचा नायनाट करण्याकरितां सरकारनें, सर्व इंजिनियर लोकांनी व मोटारीच्या असोसिएशनसनीं कंबर कसावी. अशा रीतीनें सुरवात झाल्यावर, बेलगाड्यांचा अंत फार लांब नाही. बेलगाड्यांना निराळे स्वस्त रस्ते तयार करून देऊन बेलगाड्यांचें आयुष्य वाढविण्याचें पाप कोणीहि करूं नये." अशा आपल्या विचारसरणीला अनुसरून, हिंदुस्थान सरकारला शिफारस करणारा ठराव मि. मरेल ह्यांनीं सभेपुढें मांडला. विषय चर्चेला ठेवल्याबरोबर, श्री. सी. वा. जोशी ह्यांनीं निबंधांतील विचारसरणीला विरोध दर्शक असें सढेतोड भाषण केलें. ते म्हणाले, "काँक्रीटचे रस्ते, डांबरी रस्ते, वगैरे सार्विक रस्ते मोटारी आल्या म्हणून आपणांस करावे लागतात. त्याबद्दल, बेलगाड्यांस 'कर' रूपानें भुईद, हा कोठला न्याय ! युगोपियन इंजिनिअरांनीं ध्यानांत ठेवावे, कीं आम्हां त्यांचेकडे साशंक दृष्टीनें पहातो. त्यांचें मनांत ब्रिटिश

माल हिंसी सेड्यांत जलदीनें पोचविण्याचा विचार तर प्राप्तुल्यानें नसेलना ? मी तोंडावर बोलतो. इतर तुमचे पाठीमागे असेंच म्हणत असतील." मि. मरेल ह्यांनीं आपल्या निबंधांतील बेलगाड्यांचें उच्चाटन करण्याचे वावर्तीत लिहिलेल्या मजकुराबद्दल खेद व्यक्त केल्यावर, श्री. जोशी ह्यांच्या उपसूचनेस अनुसरून ठराव मंजूर झाला. केवळ राजकीय दृष्ट्या पुढाऱ्यांनीं सरकारी घोरणावर टीका करणें व आंतील माहिती असणाऱ्या व प्रत्यक्ष परिचय असणाऱ्या तज्ञ व्यवसायी मनुष्यानें प्रतिकूल वातावरणांतहि स्पष्ट उद्गार काढणें, ह्यांत फार फरक आहे. यांत्रिक गोष्टींकडे पहातांना केवळ तांत्रिक दृष्टी उपयोगी नाही; त्याची व्यापक राष्ट्रीय आर्थिक बाजूहि लक्षांत घेतली पाहिजे, हा श्री. जोशी ह्यांचा आग्रह कृतीत उतरविण्याची शक्ती आपल्या लोकांत आली पाहिजे.

विमुक्त ब्रह्मदेशांत पुनः व्यापारधंद्याला आरंभ

ब्रह्मदेशाचा कांहीं भाग आतां जपानी राक्षसांच्या तडाख्यांतून विमुक्त झालेला असून त्या विभागांतील मानवता आतां फिरून विकसित होऊं लागलेली आहे. शत्रूला हाकून देत असतांना तेथे बराच बाँबवर्षाव करावा लागला होता नि त्यामुळे बऱ्याचशा घरांची नासधूस झालेली होती. पण जपानी आतां कायमचे गेले आहेत याची खात्री पटल्यामुळे येथील जनतेचा उत्साह बराच वाढलेला असून त्यांनींच आपापलीं घरे पुनः नीट करण्याचा प्रयत्न चालविलेला आहे. लहान लहान कारखानेहि पुनः उभे होत आहेत. तालुका पेठ्यांतील मंड्या पुनः चालू झालेल्या आहेत. फळे, भाज्या, अंडी वगैरे मंड्यांतून विकलीं जात आहेत. 'बर्मा चिस्ट' हि मंडईत दिसू लागला आहे. संथपणानें तेथील जनता पुनः आपल्या मानवी जीविताकडे वळली असल्याचें दिसू लागलें आहे.

पुणे सेंट्रल कोऑपरेटिव्ह

बँक लिमिटेड

तारीख १ एप्रिल १९४५ पासून

—या बँकेच्या शाखा—

बारामती व निरा

येथे सुरू झाल्या आहेत. त्या भागांतील सहकारी संस्थांनी व व्यापारी मंडळींनी या शाखांचा उपयोग करून घ्यावा अशी विनंती आहे.

द. दि. चितळे

मॅनेजिंग डायरेक्टर

पुणे सेंट्रल कोऑपरेटिव्ह बँक लि.

स्फुट विचार

लॉर्ड वेव्हल ह्यांचा इंग्लंडला भेट

हिंदुस्थानचे व्हाइसरॉय, लॉर्ड वेव्हल, ब्रिटिश मंत्रिमंडळाशी विचार-विनिमय करण्यासाठी लंडनला जाऊन पोहोचले आहेत. ह्या भेटीचा उद्देश आणि तीमध्यें व्हावयाची चर्चा ह्यांचेसंबंधांत अपेक्षामय कुतूहल उत्पन्न झाले आहे. युरोपमधील युद्ध संपण्याचा क्षण जवळ येत चालला असून जपानशी व्हावयाच्या निर्णायक सामन्यास आतां रंग चढावयाचा आहे. पूर्व एशियांतील ह्या युद्धांत हिंदुस्थानांस लढाऊ साधनें पुरवण्याचें कार्य मोठ्या प्रमाणावर करावें लागणार आहे हें उघड आहे. ह्या देशाच्या आर्थिक परिस्थितीवर युद्धाचा परिणाम आजवर काय झालेला आहे हें सुप्रसिद्धच आहे. व्हाइसरॉय म्हणून इकडे येण्यास निवण्याचे सुमारास लॉर्ड वेव्हल ह्यांनीं सैनिक व युद्धसामुग्री पुरवण्यांत हिंदुस्थाननें केवढी महत्त्वाची कामगिरी चालवली आहे ह्याविषयी घन्यतापूर्वक उल्लेख करून हिंदी जनतेनें सोसलेल्या आर्थिक बाजोविषयी सहानुभूतियुक्त उद्गार काढले होते. चलनविस्तार, महर्गता, अन्नवस्त्रादिकांची टंचाई वगैरेच्या स्वरूपांत हिंदुस्थाननें केलेल्या अपूर्व स्वार्थत्यागाची कल्पना त्यांचे उद्गारांत प्रतीत झाली होती. जपानशी व्हावयाच्या ह्या पुढील निकराच्या युद्धांत हिंदी आर्थिक व्यवस्थेवर आणखी दुःसह असा ताण पडूं नये ह्याविषयी काळजी घेणें अत्यंत अगत्याचें असून त्यासंबंधांत काय तजवीज करावी ह्याची चर्चा मुख्यत्वेकरून लॉर्ड वेव्हल ब्रिटिश मंत्रिमंडळाशीं करतील असें वाटते. युद्धसामुग्री आणि इतर माल ह्यांचा पुरवठा इंग्लंडनें मोठ्या प्रमाणावर केल्यास चलनविस्तार, स्टॉलिंग शिडकांत वाढ, महर्गता, लोकांच्या जीवितास लागणाऱ्या वस्तूंची टंचाई इत्यादि अडचणी दूर किंवा निदान कमी जाचक झाल्याविना रहाणार नाहीत. ह्या भूमिकेवर लॉर्ड वेव्हल वाटाघाट करतील असें मानण्यास जागा आहे. हिंदी राजकारणातील लढा मिटवण्याबाबतहि कांहीं विशिष्ट योजना ते निश्चित करून येतील अशी ह्या देशांत व इंग्लंडमध्ये अपेक्षा आहे तीहि सर्वस्वी निराचार आहे असें म्हणतां यावयाचें नाही.

अर्थकारण आणि राजकारण

निकटोचे व विकट आर्थिक प्रश्न हिंदुस्थान सरकारपुढें दच म्हणून उभे आहेत आणि ते समाधानकारक रीतीनें सुटण्यास आणि जपानचा पूर्ण पराभव स्वरित केला जाण्यास लागणारें ह्या देशाचें सहाय्य व्यवस्थितपणानें दिलें जाण्यास येथील राजकीय परिस्थिती सुधारण्याचें महत्त्व लॉर्ड वेव्हल ह्यांस साचित वाटत असलें पाहिजे आणि ते आपलें म्हणणें मि. एमरी व ब्रिटिश मंत्रिमंडळ ह्यांस पटविण्याची शिकस्त केल्यावाचून राहणार नाहीत. सॅन फ्रॅन्सिस्कोच्या परिषदेन हिंदुस्थानास योग्य स्थान मिळणें आणि ह्या देशाची बाजू तीमध्यें स्वतंत्र रीतीनें मांडली जाणें अगत्याचें आहे ह्याची जाणीव त्यांस असलीच पाहिजे. अलीकडे मध्यवर्ती असेंब्लींत सरकारचे एका मागून एक पराभव झाले आहेत, ही गोष्ट नेहमीच्या अनुभवाची असली तरी त्यांचा प्रतिकूल परिणाम अमेरिकन मतावर झाल्याचाचून राहावयाचा नाही ह्याची कल्पना त्यांस आहे. प्रांतिक मंत्रिमंडळांत चाललेल्या चढामोढी ह्यासंबंधांत अर्थपूर्ण आहेत. सर्व प्रांतांत आणि मध्य-

वर्ती राज्यकारभारांत लोकनियुक्त मंत्रिमंडळे असण्याची आवश्यकता, युद्धप्रयत्नाची कार्यक्षमता आणि युद्धोत्तर पुनर्वटना ह्यांचे दृष्टीनें तीव्रतेनें भासत आहे. आर्थिक पुनर्रचना राष्ट्रीयवृत्तीच्या व लोकनियुक्त मंत्र्यांचे हातूनच पार पडूं शकेल असें हिंदी धंदेवालेच केवळ प्रतिपादित नसून प्रत्यक्ष सर आर्देशीर दलालहि तसा अभिप्राय व्यक्त करित आहेत. ब्रिटिश वृत्तपत्रें लॉर्ड वेव्हल ह्यांच्या इंग्लंडमध्ये चाललेल्या वाटाघाटीस राजकीय महत्त्व देत आहेत त्यावरून ब्रिटिश सरकारनें हिंदी राजकारणाचा ढाब कुजत पडूं देऊं नये आणि विधायक कृतीनें तो पुढें चालू करावा अशी भावना इंग्लंडमध्ये दृढ होत आहे असें दिसते. ह्यासंबंधांत लॉर्ड वेव्हल यांनीं कित्येक जबाबदार हिंदी पुढाऱ्यांशीं विचार-विनिमय केला असून त्यामधून निष्पन्न झालेली योजना ब्रिटिश मंत्रिमंडळापुढें मांडण्यासाठी बरोबर नेली आहे अशा प्रसिद्ध झालेल्या बातमींत तथ्य असो व नसो, हिंदी अर्थकारण राजकारणापासून आतां अलिप्त ठेवणें शक्य वा इष्ट नाही ह्याविषयी येथील व इंग्लंडमधील राज्यकर्त्यांची खात्री पटत चालली असली पाहिजे. इंग्लंडमध्ये पार्लमेंटच्या निवडणुकी व्हावयाच्या असून तेथें निरनिराळे पक्ष आपापलीं उद्दिष्टे व कार्यक्रम पुढें मांडू लागले आहेत. अशा परिस्थितीत हिंदुस्थानांतहि नव्या निवडणुकी होणें व जबाबदार मंत्रिमंडळांनीं राज्यकारभार करणें ह्या गोष्टी ओघानेंच प्राप्त होतात. राज्यघटनात्मक फेरफार होण्याची शक्यता कल्पण्यांत फाजील आशावाद दुर्गोचार होत असला तरी हिंदुस्थानांतील आर्थिक परिस्थिती व भावी घटना ह्यांस योग्य वळण लागण्यास राजकीय क्षेत्रांतील प्रगति अपरिहार्य आहे ह्यांत शंका नाही. जागतिक घडामोडींचा परिणाम त्याच दिशेनें झाल्यावाचून राहावयाचा नाही.

कंपन्यांच्या भांडवल उभारणी. अर्जातील प्रश्नसंख्या वाढली

कंपन्यांना नवी भांडवल उभारणी सरकारच्या पूर्वसंमतीशिवाय करता येत नाही. ही संमति मिळविण्याकरितां एक्झॅमिनेर ऑफ कॅपिटल इन्व्हेस्ट, न्यू दिल्ली ह्या पच्यावर कांहीं ठराविक प्रश्नांची माहिती देऊन अर्ज करावा लागतो. ह्या प्रश्नांची यादी ऑगस्ट, १९४३ मध्येच प्रसिद्ध झालेली आहे, त्यांस आणखी कांहीं प्रश्नांची जोड देण्यांत आली असल्याचें नुकतेंच जाहीर झाले आहे. मूळ प्रश्न ४ (अ) हा नियोजित उद्योगधंद्याच्या स्वरूपासंबंधी आहे. “कंपनीच्या मेमोरँडममधील उद्देशांकडे केवळ बोट दाखवून आतां चालणार नाही.” धंदा कोठे चालविणार, ह्या “४ (ब) प्रश्नाचें उत्तर देतांना कंपनीच्या मुख्य कचेरीचा पत्ता न देतां कारखान्याची जागा वगैरेचा तपशील दिला पाहिजे.” ५ (अ) प्रश्नांत “मॅनेजिंग एजंटस” ची भर आतां घातली आहे व “त्यांची नावे, पत्ते वगैरे दिली पाहिजेत.” शेअर्स, डिबेंचर्स इत्यादींच्या स्वरूपांत उभारावयाच्या रकमेचा तपशील (ऑर्डिनरी, प्रेफरन्स, डिफरंड इ.) ६ ह्या प्रश्नानें विचारला आहे. “प्रत्येक प्रकारच्या शेअरचे मद्दतदानाचे हक्क तपशीलवार था” अशी आतां त्यासंबंधांत मागणी करण्यांत आलेली आहे. ८ ह्या प्रश्नास (ड) म्हणून खालील नवे, प्रश्न जोडण्यांत आले आहेत. “भांडवली माठाचे संबंधांत चॅफ कंट्रोलर ऑफ इन्व्हेस्टमेंट्सकडे रजिस्ट्रेशनसाठी अर्ज केला आहे काय ? रजिस्ट्रेशन झाले आहे काय ?” रजिस्ट्रेशन सर्टिफिकेट मिळाले अतल्यास त्याची तारीख व नंबर ही नमूद केली पाहिजेत. भांडवल उभारणीसाठी जुन्या-नव्या कंपन्यांनीं केलेल्या अर्जांच्या विचारास विलंब लागू नये, ह्या दृष्टीनें प्रश्नमालिकेतील वाढ हितसंबंधी लोकांच्या नजरेस येणें आवश्यक आहे.

मुंबई सरकारच्या उत्पन्न-सर्चातील युद्धकालीन वाढ

(आकडे हजार रुपयांचे आहेत.)

उत्पन्न	सर्च
१९३९-४०	१२,८३,२७
१९४०-४१	१३,६०,८१
१९४१-४२	१५,२५,३८
१९४२-४३	१७,७८,७८
१९४३-४४	२१,५०,००
१९४४-४५	३१,९२,५९
(डुरुस्त अंदाज)	
१९४५-४६	२९,०८,९५
(अंदाज)	२९,०९,१९

कापडाची टंचाई

अन्नाच्या दुर्मिळतेने बंगालमध्ये लक्षावधि बळी घेतल्यानंतर त्यासंबंधांतली परिस्थिति ताळ्यावर आली. आतां त्याच प्रांतांत कापडाच्या टंचाईची ओरड ऐकू येत आहे. अन्नपुरवठ्याच्या तुटवड्याचे बाबतीत बंगाल सरकारची अव्यवस्था व कार्यक्षम नियंत्रणात्मक घोरणाचा अभाव हीं कारणे जबाबदार असल्याविषयी तक्रार झाली होती. मध्यवर्ती सरकारावर ह्या घोटाळ्याची जबाबदारी टाकून स्वतः मोकळे होण्याची बंगाल सरकारची प्रवृत्ति त्यावेळीं दिसून आली. मध्यवर्ती सरकारच्या अन्नमंड्यांनी आपण बंगालला केलेली मदत अनेक वेळां स्पष्ट करून सांगितली आहे. कापडाच्या पुरवठ्याचें असेच झाले आहे. बंगालच्या वाट्यास येणारे कापड त्या प्रांतास पुरवण्यांत आले आहे आणि जादा पुरवठाहि केला जात आहे. पण हें कापड सामान्य जनतेपर्यंत जाऊन पोहोचत नाही आणि सामान्य व कनिष्ठ स्थितीतल्या लोकांस अंग झाकण्यासाठी वस्त्र मिळण्याची मारामार झाली असल्याच्या बाबतीत प्रसिद्ध झाल्या आहेत. बंगालमध्ये कापडाचा काळा बाजार बोकळला आहे आणि त्याचें नियंत्रण आजवर प्रांतिक सरकारच्या हातून झालेले नाही ह्याचें प्रत्यंतर अनधिकाराने अनेक व्यापाऱ्यांनी साठवलेल्या कापडाच्या हजारों गाठी पोलिसांच्या छाण्यांत उघडकीस आल्या आहेत त्यावरून मिळत आहे. देशातील कापडाच्या एकूण उत्पादनाचे आकडे सरकारी रीत्या प्रसिद्ध झाले आहेत, त्यावरून सहाशे कोटि वार कापड, त्याची वाटणी व्यवस्थित रीतीने झाल्यास, जनतेच्या सामान्य गरजा भागण्यास पुरेसे व्हावे. परंतु कापडाच्या व्यापाराची घडी समान व व्यवस्थित वाटणीच्या दृष्टीने बसलेली नाही हें स्पष्ट आहे. विशेषतः धोतरें आणि साड्या ह्यांची टंचाई मुंबई प्रांतांतहि तीव्रतेने भासत आहे. गिरणीवाले, व्यापारी व सरकार ह्यांनी लोकांची विशेष जरूरीच्या कापडाविषयीची गरज भागवली जाईल अशा योजना उत्पादनांत व वाटणींत अंमलांत आणल्या पाहिजेत. घान्यांचे बाबतीत अवलंबिल्या गेलेल्या नियंत्रणात्मक व्यवस्थेस बरेच यश आले आहे. अन्नाच्या बरोबराने वस्त्रांचे महत्त्व जनतेस वाटत असल्याने जरूरीच्या कापडाचा एकूण पुरवठा वाढवून ते सर्वांस प्रमाणबद्ध रीतीने उपलब्ध होईल अशी तजवीज सरकारने करणे अगत्याचें आहे. कापडाचें रेशनिंग अवघड आहे ह्यांत शंका नाही. तथापि, धोतरें, पातळे, साड्यांचे कापड व इतर सामान्य उपयोगाचा माल ह्यांच्या उत्पादनावर व पुरवठ्यावर भर दिला गेल्यास सध्या भासत असलेली टंचाई दूर होण्यासारखी आहे.

मुंबई प्रांताचें अंदाजपत्रक

मुंबई प्रांताचें १९४५-४६ चें अंदाजपत्रक प्रसिद्ध झाले आहे, त्यावरून येत्या वर्षी करवाढ होणार नाही व चालू कर कमीहि होणार नाहीत, ही गोष्ट तात्काळ प्रामुख्याने लक्षांत येते. चालू (१९४४-४५) वर्षाचे मानाने उत्पन्न व सर्च हीं दोन्ही कमी होतील, अशी अपेक्षा आहे. मुंबई सरकारने लोकांकडून १०३ कोटि रुपये कर्जाक घेतले आहेत व त्याने हिंदुस्थान सरकारचे १०३ कोटि रुपये देणें आहेत. कर्जाच्या फेडीसाठी वेगळे फंड निर्माण करण्यांत येत आहेत व पुनर्घटनेसाठी नवी कर्जे उभारण्याची वेळ येण्यापूर्वी जुन्या कर्जाच्या परतफेडीची तरतूद पुरी होईल, अशी अपेक्षा आहे. १९४५-४६ साली युद्धोत्तर पुनर्घटना फंडांत ४ कोटि रुपयांची भर घालण्यांत येईल; म्हणजे वर्षअखेर त्या फंडांत ११ कोटि रुपये सांठतील. १९४६-४७ मध्ये आणखी ४ कोटि रुपये त्या फंडांत टाकले, म्हणजे पुनर्घटनेच्या मुख्य सर्चास प्रारंभ होण्याच्या सुमारास तो फंड सुमारे १५ कोटि रुपयांचा होईल. युद्धोत्तर पुनर्घटनेस प्रारंभ झाल्यानंतरच्या पहिल्या पांच वर्षांत त्याप्रीत्यर्थ ५० कोटि रुपयांचा सर्च अपेक्षित आहे. त्यापैकी १५ कोटींची ही तरतूद झाली. २० कोटि रुपये मध्यवर्ती सरकार देईल, १० कोटि रुपये मुंबई प्रांताच्या ५ वर्षांच्या अंदाजपत्रकांतील वाढाव्यांतून मिळू शकतील व बाकीच्या १५ कोटींसाठी कर किंवा कर्ज ह्यांचा अवलंब केला जाईल, अशी आजची योजना आहे. राष्ट्रोद्धारक योजनावरील सर्चाचा आकडा १९४०-४१ च्या मानाने दुप्पट होणार आहे व १९४४-४५ च्या डुरुस्त अंदाजाच्या आकड्यापेक्षा तो १ कोटीने मोठा आहे. शिक्षण, वैद्यक, आरोग्य, पाणीपुरवठा, शेती, पशुवैद्यक, सहकार, ग्रामोद्धार इत्यादि बाबींचा वरील योजनांत समावेश होतो व त्यावर येत्या वर्षी ६ कोटि, ४४ लक्ष रुपये खर्चण्याचा मुंबई सरकारचा विचार आहे. अन्नपुरवठा-विषयक व्यवहारांत सरकारने आपल्या शिलकीपैकी ११३ कोटि रुपये गुंतविले आहेत, ते कालांतराने सर्व वसूल होण्यासारखे आहेत.

मुंबई प्रांताच्या १९४५-४६ च्या अंदाजपत्रकांत खालील सर्चांची तरतूद करण्यांत आलेली आहे:—

हजार रुपये

४,६८	कॉलेज ऑफ इंजिनिअरिंगची वाढ
५,१५	शेतकी कॉलेजची वाढ
३,००	मांजरी शेतकी शिक्षणकेंद्रासाठी इमारती
७९	धुळे व देवीहसूर " " "
१,५६	सोलापूर दुर्जल शेती शिक्षण केंद्रासाठी इमारती
१,००	व्हिक्टोरिया ज्यु. टे. इन्स्टिट्यूटला ग्रँट
३,७०	इलेक्ट्रिक ग्रिड कचेरी सर्च
२५,००	पी. डब्ल्यू. डी. प्रॉजेक्ट सर्कल
१२,००	" " सर्व्हेची कामे
२,६३	पशुसुधारणेचा प्राथमिक सर्च
६५,००	" आधी करावयाचीं सात " कामे
२,६३,००	शिक्षण सातें
१,४७,००	वैद्यक व आरोग्य सातें
२,३४,००	शेती, इरिगेशन, सहकारी सातें
२२,७०	उद्योग सातें
४०,०५	रस्ते बांधणे, सुधारणे.

बीज कंपनीचा लायसेन्स रद्द करण्याचा सरकारचा अधिकार

हुबळी ह. कं. वि. मुंबई सरकार

मुंबई सरकारच्या पब्लिक वर्क्स खात्याच्या डे. सेक्रेटरीने ३ एप्रिल, १९४३ च्या पत्राने, हुबळी इलेक्ट्रिक कं. लि. ला तिचा लायसेन्स रद्द करण्यास पुरेशी कारणे आहेत, अशी इलेक्ट्रिसिटी अॅक्टच्या ४ (१) कलमान्वये समज दिली. सहा महिन्यांचे अवधीत कंपनीने आपली यंत्रसामुग्री चांगल्या दुरुस्तीत आणावी व ती दुरुस्ती राखण्याची तात्काळ व्यवस्था करावी, ह्या दोन अटींवर सरकार लायसेन्स चालू ठेवील, असेही कंपनीस कळविण्यांत आले.

युद्धपरिस्थितीमुळे सुटे भाग व सामुग्री मिळविणे, कोशीस करूनहि, आपणास शक्य होत नाही, असे कंपनीने कळविले. २८ जानेवारी, १९४४ रोजी सरकारने कंपनीस नोटीस पाठवून ३ एप्रिल रोजी कळविलेल्या अटी न पाळल्याबद्दल लायसेन्स १ मे १९४४ पासून रद्द होईल, असे कळविले. लायसेन्स रद्द करण्याची ही नोटीस कायदेशीर नाही, असे कंपनीचे म्हणणे आहे. त्याप्रमाणे मुंबई हायकोर्टाने निर्णय देऊन लायसेन्स चालू ठेवावा किंवा बेकायदा लायसेन्स रद्द केल्याबद्दल कंपनीस २० लक्ष रुपये नुकसानभरपाई देववावी, अशी कंपनीची मागणी आहे. कंपनीने लायसेन्सच्या बाबतीत करावयाच्या गोष्टी करण्यांत निष्कारण विलंब लावला किंवा नाही व लायसेन्स रद्द करणे सार्वजनिक हिताचे आहे किंवा नाही, हे ठरविण्याचा अधिकार सर्वस्वी सरकारचा आहे; सरकारचे विशिष्ट प्रकारचे मत कां झाले, ते तसे होण्यास पुरेशी कारणे आहेत किंवा नाहीत, वगैरे बाबत चौकशी करण्याचा हायकोर्टास बिलकूल अधिकार नाही, असे सरकारतर्फे सांगण्यांत आले. दावा अद्याप चालू आहे.

प्रत्येक स्वतंत्र समारंभास ४९ पाहुणे

मुंबई हायकोर्टाचा निवाडा

अर्देशीर सी. पी. वाडिया ह्यांच्या दोन मुलांचे नवजोत समारंभ २० फेब्रुवारी रोजी मुलांचे आजोबा सी. पी. वाडिया ह्यांचे मुंबईमधील बंगल्यावर मुंबई येथे झाले. त्याप्रीत्यर्थ एकाच वेळी व एकाच ठिकाणी प्रत्येकांत ४९ पेक्षा कमी पाहुणे असलेल्या दोन स्वतंत्र गटांना मेजवानी देण्यांत आली. मध्यभागी एक कापडाचा पडदा टांगून दोन्ही गट अलग करण्यांत आले होते. सप्लाय कमिशनरची परवानगी न घेतां सी. पी. वाडिया व अर्देशीर सी. पी. वाडिया ह्या दोघांना ५० पेक्षा जास्त लोकांना मेजवणास बोलाविले ह्या आरोपावरून त्यांचेवर सटला भरण्यांत आला. दोन नवजोत हे स्वतंत्र समारंभ आहेत, त्यासाठी दोघां आरोपींनी स्वतंत्र बोलावणी केली होती, सरकारी कायदा मोडण्याचे दोघांनी संगनमत केले असे सिद्ध करण्यांत आलेले नाही, ह्या मुद्यांवर मॅजिस्ट्रेटने आरोपींस दोषमुक्त ठरविले. त्यावर सरकारने मुंबई हायकोर्टाकडे अपील केले. दोन्ही समारंभ स्वतंत्र असल्याकारणाने, आरोपींनी संगनमत केले किंवा नाही, हा प्रश्नच उपस्थित होत नाही, असा हायकोर्टाने अभिप्राय व्यक्त केला आणि सालच्या मॅजिस्ट्रेटचा हुकूम कायम करून सरकारचे अपील फेटाळले.

दि. आयुर्वेदीय अर्कशाला, लि. सातारा

वरील कंपनीची चौथी वार्षिक सभा राबितार ता. १८-३-४५ रोजी झाली. त्याच दिवशी कंपनीच्या कामगारवर्गाचे स्नेहसंमेलन मोठ्या उत्साहाने पार पडले.

कंपनीचे ता. ३१-१२-४४ अखेरचे ताळेबंद्याचे आकडे पहातां कंपनीची प्रगति निःसंशय व भरभकम पायावर होत आहे असे दिसून येत आहे. नुसता नफा मिळवून भागीदारांना वांटणे एवढेच कंपनीचे ध्येय नसून मुख्य ध्येय म्हणजे सातारा येथील आर्यागल वैद्यक महाविद्यालयास आर्थिक सहाय्य करणे हे होय व त्याप्रमाणे कंपनीने चालू साली विद्यालयास १,४११ रुपये इतकी रकम दिली आहे. गेल्या वर्षी १,११२ रुपये दिले होते.

अर्कशालेचे भांडवल ५३,००० रुपये असून तिचेकडे १३,५०० रुपयांच्या ठेवी आहेत. १९४४ साली तिने ४८,४१० रुपयांची विक्री करून १८,३५५ रुपये ठोक नफा मिळविला. आ. वै. महाविद्यालयास यावयाची रकम, इनकमटॅक्ससाठी रिझर्व्ह (२,८०० रु.) वगैरे बाजूस काढून १,४११ रुपये नफा उरला. त्यांतून डिफरंड व ऑर्डिनरी भागीदारांस २३% कर मफा दिव्हिडंड देण्यांत यावयाचे आहे. दक्षिण भागांत कंपनीच्या मालाचा सव्य चांगला आहे. अहवालाचे वर्षी कंपनीने हुबळी येथे नवीन केंद्र उघडले. घाटत्या व्यापासाठी जास्त जागा घेऊन इमारतहि बाढविण्यांत येत आहे.

कंपनी आपले अधिकृत भांडवल १ लक्ष रुपयांचे ५ लक्ष रुपये करित आहे, असे समजते.

यूनियन बँक ऑफ इंडिया लि. मुंबई

मॅनेजिंग एजंट बँकेस ८९ हजार रु. कमिशन

वरील बँकेचे वसूल भांडवल ३९,९०,००० रुपये असून सेव्हते भांडवल सुमारे ५३ लाखांचे आहे. १९४४ साली बँकेने ८,१३,०८७ रुपये नफा मिळविला. त्यापैकी २,९७,४२८ रुपये रोख्यांच्या सुरेदी-विक्रीतील तफावतीपैकी आहेत. ४,५०,००० रुपये करासाठी व १,००,००० रिझर्व्ह फंडासाठी बाजूस काढून भागीदारांस करमाफ ६३% दिव्हिडंड देण्यासाठी २,४९,३७५ रु. लागतील. बँकेच्या मांडवी शाखेचे गोदातीत स्फोटामुळे बरेच नुकसान झाले व कित्येक महिने ती बंद ठेवावी लागली. शाखेतील फर्निचरचा नाश झाला त्याबद्दल विमा कंपनीकडून ६,८३२ रुपये मिळाले. सेंट्रल बँक ऑफ इंडिया ही यूनियन बँकेची मॅनेजिंग एजंट आहे. तिला १९४४ साली एजन्सीचे ८८,६२१ रुपये कमिशन मिळाले.

प्रबुद्ध वैश्य

मुंबई कों. वैश्य ज्ञातिफंडाचे मुखपत्र म्हणून वरील मासिक आचार्य ज. ग. टवण, वाङ्मय विशारद, ह्यांच्या संपादकत्वा-साली सुरु झाले आहे. "ज्ञानपिपासूकरितां कों. वैश्य ज्ञाति-फंडाने उघडलेली पाणपोई" हे तिचे उद्दिष्ट साध्य होवो असे आम्ही इच्छितो.

व्याज-वजा (xd)

बाँव हाईंग ७-४-४५
शिवागजपुर १०-४-४५

मुंबई शेअर बाजार

(मेसर्स व्ही. एच. लिमये आणि कं. पुणे ४ यांजकडून)

व्याज-वजा (xd)

नागपूर २३-४-४५
स्वदेशी २७-४-४५
गोकाक ३०-४-४५

१९४४ मधील चढउतार	दिलेले व्याज संश्लिष्ट अंतिम	व्याज केश मिकलें	कंपनीचे नांव	मूल्य रु.	मंगळवार दि. २७/३/४५	बुधवार २८/३/४५	गुरुवार २९/३/४५	शुक्रवार ३०/३/४५	सोमवार ३१/३/४५
२३१५; १९१६	१२९-८-९	ऑगस्ट	टाटा डिफेंड्स	३०	२०३१-४	२०२८-१२	२०३०-००		२०३२-८
४३५; ३६९	२३-०-०	ऑगस्ट	टाटा आर्जेनरी	७५	३७९-०	३७८-८	३७८-८		३७७-८
२२०९; १६६५	२५-०-०	मार्च-सप्टे.	बॉम्बे हाईंग	२५०	१८३०-०	१८३३-१२	१८३३-१२		१८२३-१२
७६५; ५३३	१६-०-०	मार्च-सप्टे.	कोरिनोर	१००	६०९-०	६१२-००	६०६-००		६०९-००
६५३; ४७५	२२-०-०	मे	स्वदेशी	१००	५४६-०	५४७-००	५३६-००		५३७-००
४९८; ३६१	१०-०-०	नोव्हें.-एप्रिल	नागपूर	१००	३७९-०	३८२-८	३८१-८		३७९-०
३७७; २६५	२५-०-०	एप्रिल	किनले	१००	३०२-८	३०२-००	३०२-८		३००-००
३९४; २८२	९-०-०	ऑक्टो.-एप्रिल	गोकाक	१००	२९८-८	२९८-८	२९८-८		२९५-८
३०५; २१८	४-०-०	जाने.-जुलै	सिंकेक्स	५०	२५६-८	२५७-८	२५३-८		२५२-८
५-१०६; ३-६	०-४-०	मार्च	अपोलो	२	३-१४-६	३-१३-६	३-१३-०		३-१२-६
२१-१४; १३-४६	१-४-०	मे	व्ही. ए. ऑर्गॅ.	१०	१४-०-६	१४-०-६	१३-१३-६		१४-०-०
४-९; २-७	०-५-०	मे	डिफेंड्स	१	२-१४-९	२-१४-६	२-१४-०		२-१५-३
१८७०; ६३०	११-०-०	जुलै	इंदूर माऊवा	१००	७०३-१२	७००-००	६८७-८		६८८-१२
२५४; २१६	७-०-०	जानेवारी	असो. सीमेंट	१००	२२८-८	२२७-८	२२७-८		२२८-४
२५९; २१९	९-०-०	जानेवारी	बिलापूर शुगर	५०	२१७-०	२१६-८	२१६-८		२१६-८
५७५; ३७६	७-८-०	डिसेंबर	बॉम्बे बर्मा	१२५	५१५-०	५१७-८	५१७-८		५११-४
१३-१२; ७३	२-०-०	जुलै	न्यू इंडिया अॅ.	१५	८०-०	७९-०	७९-४		७८-४
३८; २९-२	१-४-०	जानेवारी	शिवागजपुर	१५	३३-७	३३-३	३२-१४		३२-१२
८५; ४८	२-०-०	एप्रिल	शिवागजपुर	१०	५३-०	५२-०	५२-०		५२-०
३३; १९	...	...	टाटा केमिकल	१०	२०-४	२०-२	२०-२		२०-२
९०; ६८-१२	३-०-०	सप्टेंबर	टाटा ऑईल	२५	६६-१२	६५-०	६५-०		६२-८
			३३% रोले	१००	९९-८-९	९९-९	९९-९-३		९९-९-६

गुडकायदे सार्वजनिक छद्दी

वर्ग पुस्तकें (ट. घुके) घद

शिवागजपुर २३-३-४५ ते ७-४-४५
नागपूर २३-३-४५ ते ७-४-४५
स्वदेशी ३१-३-४५ ते १९-४-४५

दि. २-४-४५

३% व्हिक्टरी लोन = रु. ९९-१४-६
४% १९६०-७० रु. ११२-१२-०
सोन ७२-८ चांदी १२९-८ कपास ४४६-०

डोक्यांतील उवा १ तासांत मारण्याचा आश्चर्यकारक शोध

लायसॉफ

बाटली किंमत १ रु. ट. ख. निराळा दोन वेळां उपयोग

दि. मागोरा केमिकल कं. लि.

— हिराबाग, पुणे २ —

१९४४ मधील प्रगति

— तुलनात्मक आंकडे —

१९४३ साली पूर्ण झालेले काम ८,००,००० रु.वर
१९४४ साली पूर्ण झालेले काम १,००,००० रु.वर
विमा हप्त्यांचे उत्पन्न १९४४ साली १,८३,००० रु.पयांचे वर झाले. खर्चाचे प्रमाण उतरले आहे व त्या प्रमाणांत लाइफ फंडात वाढ झाली आहे.

दि ट्रस्ट ऑफ इंडिया

अॅशुअरन्स कं. लि. पुणे.

मॅनेजर, व्ही. एच. देशमुख, बी. ए. अध्यक्ष:—श्री. सरदार जगन्नाथमहाराज पंडित

डोंगर
याच्या बालामुतांनी अशक्त मुले सशक्त होतात

व्ही. पी. बेडेकर आणि सन्स लि. मुंबई. मसाल्याचे व्यापारी पुणे एजंट:— द. ना. हेजीब

डोंगर
शुद्ध निलगिरी तेल.

नोगी आणि कं. मुंबई ४